

Stockholm 9 juni 2021

Inspel inför regeringsuppdraget om zoonoser

Inför regeringsuppdraget att granska djurhållning med avseende på risken för uppkomst och spridning av nya smittor mellan djur och människa (zoonoser), önskar Djurskyddet Sverige ge några inspel.

Vi är medvetna om att ett stort fokus i uppdraget kommer att ligga på minkhållningen och viss storskalig hållning av lantbruksdjur. Detta ser vi som positivt och nödvändigt då det är känt att minkhållning, men även annan storskalig djurhållning, kan fungera som reservoarer för zoonoser. Detta utöver den stora problematik med djurhållningen inom till exempel minkproduktionen som länge varit välkänd¹. Vi antar att uppdraget i slutänden bidrar till en avveckling av minkfarmerna, precis som i stora delar av Europa.

Utöver ovanstående, vill vi dock uppmärksamma ytterligare en problematisk djurhållning, hållandet av ovanliga, exotiska och icke-domesticerade sällskapsdjur. Denna innebär, liksom minkhållningen, ett stort djurskyddsproblem och riskerar dessutom att vara grunden för nästa stora pandemi. En av de huvudsakliga anledningarna till pandemier och spridningen av zoonoser är människans hantering av vilda djur, även COVID-19-pandemin. Sveriges hantering av exotiska icke-domesticerade djur, oavsett om de är födda i fångenskap eller inte, kan påverka risken för att zoonoser sprids och nästa globala pandemi.

Intresset för exotiska sällskapsdjur ökar

Intresset för att hålla exotiska/vilda sällskapsdjur har ökat dramatiskt, både internationellt och i Sverige^{2,3}. Det uppskattas att den lagliga handeln med vilda djur har ökat sitt värde med 500% mellan 2015 och 2020⁴ och att det internationellt handlas och hålls åtminstone 13 000 olika arter⁵.

Exakt hur många av de mer ovanliga sällskapsdjuren som finns i svenska hem och som förflyttas över landsgränser vet vi inte idag då dessa inte alltid registreras. Många av de exotiska sällskapsdjuren omfattas inte av CITES och registreras därmed inte systematiskt. Genom en enkätundersökning 2017 samlade Djurskyddet Sverige in information om vilka arter som finns i svenska hem. De 454 svarande hade 23 olika däggdjursarter, 69 olika reptil-/amfibiearter och 40 olika fågelarter. Bland de mer ovanliga däggdjursarterna uppgavs degu, kinesisk dvärhamster, igelkott, jerboa, sibirisk jordekorre och zebramöss. Även nataler, pungnäbbmöss, duprasi, australisk flygpungekorre, sjusovare, stäplämmel och wallabys förekommer hos privatpersoner i Sverige.

Att hålla ett icke-domesticerat djur i fångenskap är komplicerat och krävande, oavsett om djuret är fött i fångenskap eller i det vilda. Det är komplicerat att förstå och tyda beteendet hos ett icke-domesticerat djur och det försvåras av att många djur inte visar symptom på sjukdomar alls eller först när det gått alldeles för långt. Dessutom är kompetensen om dessa arter generellt låg hos veterinärer. Mer information om välfärden för exotiska sällskapsdjur finns i bifogad rapport.

Exotiska sällskapsdjur och zoonoser

Handeln med vilda djur anses vara en av huvudorsakerna till uppkomsten av zoonoser⁶ och hållandet av exotiska sällskapsdjur är en viktig del av handeln med vilda djur⁵. De exotiska sällskapsdjuren har ibland beskrivits som ”Trojanska hästar” då de kan fungera som en reservoar för patogener som tas in i våra hem. När dessa patogener väl kommit in i denna miljö, är de mer eller mindre omöjliga att få bort. Det har uppskattats att det finns åtminstone 1,6 miljoner virus som ännu är oupptäckta av människan och att 631 000-827 000 av dessa har kapacitet att smitta människor⁷. Det här innebär att vi idag inte vet vilket nytt och populärt exotiskt husdjur som kan vara orsaken till nästa zoonos⁸.

Förekomsten av sjukdomar som kan kopplas till exotiska sällskapsdjur är till stor del okänd. Vissa zoonotiska sjukdomar påverkar inte värdjuret negativt och kan därför vara svåra att upptäcka, speciellt för en oerfaren djurägare. Dessa sjukdomar kan dock vara skadliga, eller till och med dödliga, för människor². Exempel på kända zoonoser som kan ha sitt ursprung i exotiska sällskapsdjur som förekommer i Sverige är ringorm och salmonella hos afrikanska pygméigelkottar⁹, salmonella hos leguaner¹⁰ och det potentiellt dödliga VSBV-1 bornaviruset hos prevostekorrar¹¹. Det förekommer även antibiotikaresistenta bakterier hos exotiska sällskapsdjur¹², vilket också är mycket allvarligt för folkhälsan. Nya arter av exotiska sällskapsdjur kan snabbt bli populära och det finns en risk att eventuella sjukdomar och zoonoser hos dessa upptäcks först efter de börjar hållas som sällskapsdjur. Även mer kända zoonoser kan förbli oupptäckta, då fall hos människor diagnosticeras som andra sjukdomar på grund av okunskap om dessa sjukdomar inom vården¹³. De zoonotiska sjukdomarna kan även bli ett hot mot inhemska vilda arter samt tamdjur¹⁴.

Precis som i fallet med SARS-Cov-2, så är risken för smittspridning extra stor där flera djur av olika arter samlas på ett och samma ställe, som till exempel marknader och utställningar för exotiska sällskapsdjur. Ett stort antal djur av olika arter på samma ställe och där djur och människor kommer i kontakt med varandra, direkt eller indirekt, ökar risken för smitta. Ett stressat djur kan få ett försämrat immunförsvar och därmed vara extra mottaglig för patogener¹⁵. Om djuren är vildfödda eller födda i fångenskap är mindre viktigt i dessa sammanhang. Mässor med exotiska sällskapsdjur förekommer i Sverige och andra delar norra Europa och det förekommer att djur från dessa mässor importeras direkt till Sverige.

Behov av ytterligare reglering

Under Covid-19-pandemin har det lyfts krav på att handeln med vildfångade djur ska upphöra i de länder detta är vanligt, detta då det blivit tydligt vilket hot mot människors hälsa handeln innebär. Dock är handeln med vilda djur en internationell fråga och det som sker i Europa påverkar både risken för zoonoser här och handeln med vildfångade djur. Efterfrågan på exotiska sällskapsdjur i västvärlden driver både den legala och illegala handeln med vilda djur, direkt och indirekt.

De flesta europeiska länder har någon form av lagstiftning kring handel med djur och vilka djur som är otillåtna för privatpersoner att hålla. I Sverige, liksom i många andra europeiska länder¹⁴, tillämpas en negativ lagstiftning. Dvs. det är specificerat vilka djur som inte är tillåtna att hålla (vildfödda djur, apor, rovdjur, rovfåglar samt invasiva arter). I princip så innebär denna typ av lagstiftning att en djurart är tillåten att hålla tills det bevisas att så inte är lämpligt. Därmed är det en

stor utmaning att antalet arter som är tillåtna är många och nya trender gällande exotiska sällskapsdjur och nya zoonotiska sjukdomar kan dyka upp. I praktiken är det osannolikt att lagstiftningen ska hinna ikapp det som pågår på marknaden och när det upptäcks att en art är olämplig att hålla på grund av till exempel folkhälsoskäl så kan det redan vara för sent.

Som en reaktion på detta har det i ett antal europeiska länder utvecklats en så kallad positiv lagstiftning, som istället innebär att de arter som är lämpliga och tillåtna att hålla för privata djurägare finns samlade i en lista. Djur som inte står med på listan är heller inte tillåtna att hålla i fångenskap. Positiv lagstiftning kring exotiska sällskapsdjur finns idag i Belgien, Kroatien, Luxemburg, Malta, Nederländerna och Norge¹⁴, men frågan är aktuell i flera länder. Det finns idag flera vetenskapligt framtagna modeller för hur en positiv lista tas fram och hur det är lämpligt att bedöma vilka djur som ska ingå¹⁶⁻¹⁹. Det bör till exempel tas hänsyn till artens möjlighet till god välfärd i fångenskap, om arten är invasiv, om arten innebär en säkerhetsrisk för människors eller djurs hälsa och hur mycket information som finns tillgänglig om arten.

En positiv lagstiftning kring sällskapsdjur är en mer effektiv regleringsmetod än den negativa lagstiftningen och är ett möjligt och viktigt redskap för att förhindra både etablerade och nya zoonoser.

Djurskyddet Sveriges önskemål och förslag inför utredningen

Inför regeringsuppdraget att granska djurhållning med avseende på risken för uppkomst och spridning av nya smittor mellan djur och människa (zoonoser) bör inte de exotiska sällskapsdjuren glömmas bort. Speciellt som handel med vilda djur är orsaken till vår tids stora pandemier.

När riksdagen behandlade regeringens förslag till ny djurskyddslag (prop. 2017/18:147) och en motion om införande av positiv lista för sällskapsdjur konstaterade Miljö- och jordbruksutskottet i sitt betänkande (2017/18:MJU24) att Djurskyddslagsutredningens utredare anfört att föreskrifterna om sällskapsdjur när det gäller vilka djurarter som ska vara tillåtna att hålla för sällskap bör ses över. I betänkandet konstaterade Miljö- och jordbruksutskottet vidare att Jordbruksverket redan har ett bemyndigande att meddela villkor för eller förbud mot viss djurhållning genom 2 kap. 2 § 2 stycket djurskyddslagen (2018:1192). Utskottet menade vidare att de avvägningar som måste göras mellan proportionalitetsprincipen och införandet av en positiv lista bör avgöras av sakkundigheten med beaktande av om en sådan åtgärd tillgodoser ändamålet, är nödvändig för att uppnå ändamålet och står i proportion till de begränsningar den orsakar.

I 2 kap. 9 § djurskyddsförordningen (2019:66) bemyndigar regeringen Jordbruksverket att meddela villkor och förbud mot viss djurhållning. Genom föreskriften (SJVFS 2019:15) om villkor för hållande, uppfödning och försäljning m.m. av djur avsedda för sällskap och hobby har Jordbruksverket förbjudit hållandet av vissa däggdjursarter och vildfångade djur som sällskapsdjur. Djurskyddet Sverige har tidigare diskuterat frågan med Jordbruksverket och det har då framkommit att Jordbruksverket menar att det skulle vara en principiell förändring att gå från att meddela förbud till att meddela vilka arter som är tillåtna.

Vi föreslår att det i den kommande utredningen i regeringsuppdraget kring zoonoser, tas upp att exotiska sällskapsdjur och handel med vilda djur är ett område som behöver uppmärksammas även i Sverige och att en reglering genom en positiv lista är en möjlig lösning. Om det saknas resurser till en djupare analys kring detta i just den aktuella utredningen bör Jordbruksverket föreslå att det

tillsätts ytterligare en utredning med fokus på exotiska sällskapsdjur och införandet av en positiv lagstiftning.

Djurskyddet Sverige har både kunskaper och kontakter inom området och bistår gärna med både kompetens, kontakter och referenser om så önskas i arbetet med regeringsuppdraget. Till denna skrivelse bifogas en tidigare publicerad rapport kring exotiska sällskapsdjur i Sverige och införandet av en positiv lagstiftning.

För Djurskyddet Sverige,

Åsa Hagelstedt,
Generalsekreterare

Emma Brunberg
Sakkunnig, Dr. i husdjursvetenskap

Lina Göransson
Styrelseledamot, Leg. Vet.

Referenser

1. Sverige bör följa efter och stänga minkfarmerna. 2021. *DN Debatt*.
2. Warwick, C., Arena, P. C., Steedman, C. & Jessop, M. 2021. A review of captive exotic animal-linked zoonoses. *J. Environ. Heal. Res.* **1**, 9–24.
3. Exotiska sällskapsdjur - fem saker du bör veta. *SVT Öst*. 2017. Tillgänglig på: <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/ost/exotiska-djur-hemma-nagra-saker-du-bor-veta>. Hämtad: 9th June 2021)
4. IPBES. 2020. *IPBES workshop on biodiversity and pandemics: Executive summary*.
5. Warwick, C. *et al.* 2018. Exotic pet suitability: Understanding some problems and using a labeling system to aid animal welfare, environment, and consumer protection. *J. Vet. Behav.* **26**, 17–26.
6. van Roon, A., Maas, M., Toale, D., Tafro, N. & van der Giessen, J. 2019. Live exotic animals legally and illegally imported via the main Dutch airport and considerations for public health. *PLoS One* **14**, e0220122.
7. Carroll, D. *et al.* 2018. The global virome project. *Science (80-.)*. **359**, 872–874.
8. AAP. 2021. *Under their skin: Zoonotic threats from exotic mammal pets.*
9. Chomel, B. B., Belotto, A. & Meslin, F.-X. Wildlife, Exotic Pets, and Emerging Zoonoses. 2007. *Emerg. Infect. Dis.* **13**, 6–11.
10. Burnham, B. R. *et al.* 1998. Prevalence of fecal shedding of Salmonella organisms among captive green iguanas and potential public health implications. *J. Am. Vet. Med. Assoc.* **213**, 48–50.
11. Schlottau, K. *et al.* 2017. Variegated Squirrel Bornavirus 1 in Squirrels, Germany and the Netherlands. *Emerg. Infect. Dis.* **23**, 477–481.
12. Marin, C., Lorenzo-Rebenaque, L., Laso, O., Villora-Gonzalez, J. & Vega, S. 2021. Pet reptiles: A potential source of transmission of multidrug-resistant salmonella. *Front. Vet. Sci.* **7**, 613718.
13. Warwick, C. 2004. Gastrointestinal disorders: are health care professionals missing zoonotic causes? *Perspect. Public Health* **124**, 137–142.
14. Toland, E. *et al.* 2020. Turning negatives into positives for pet trading and keeping: A review of positive lists. *Animals* **10**, 2371.
15. Warwick, C. & Steedman, C. 2021. Wildlife-pet markets in a one-health context. *Int. J. One Heal.* **7**, 42–64.
16. Schuppli, C. & Fraser, D. 2000. A framework for assessing the suitability of different species as companion animals. *Anim. Welf.* **9**, 359–372.
17. Koene, P., de Mol, R. M. & Ipema, B. 2016. Behavioral ecology of captive species: Using bibliographic information to assess pet suitability of mammal species. *Front. Vet. Sci.* **3**, 35.
18. Warwick, C., Steedman, C., Jessop, M., Toland, E. & Lindley, S. 2014. Assigning degrees of ease of difficulty for pet animal maintenance: The EMODE system concept. *J. Agric. Environ. Ethics* **27**, 87–101.
19. Warwick, C. & Steedman, C. 2021. Regulating pets using an objective positive list approach. *J. Vet. Behav.* **42**, 53–62.